

Општи подаци и протокол истраживања

Назив Пројекта :

УТИЦАЈ ГЕНЕТСКОГ ПОЛИМОРФИЗМА ПАНКРЕАСНИХ ЕНЗИМА И МЕДИЈАТОРА ЗАПАЉЕЊА НА ТОК И ИСХОД АКУТНОГ ПАНКРЕАТИТИСА

Кључне речи :

Акутни панкреатитис · генетски полиморфизам · панкреасни протеини · медијатори запаљења

Предмет, садржај и циљ истраживања

Сажетак

Акутни панкреатитис представља акутно запаљење панкреаса, које настаје као резултат отказивања физиолошких заштитних механизма и превремене активације протеолитичких проензима. Досадашња истраживања су показала да на настанак, тежину и исход овог обољења, између осталог, у одређеној мери могу утицати и варијације гена који кодирају панкреасне протеине и медијаторе запаљења.

Циљ предложене студије је утврђивање повезаности најзначајнијих варијација гена који кодирају катјонски трипсиноген, инхибитор панкреасног трипсина, регулатор трансмембранске спроводљивости у цистичној фибрози, факторе некрозе тумора α и β и интерлеукине 6, 8, 10 и 18 са настанком компликација или смртог исхода код пацијената са акутним панкреатитисом. Студија ће бити ретроспективно-проспективна, типа случај-контрола, а укључиће пацијенте лечене од акутног панкреатитиса у Клиничком центру Крагујевац у претходних 5 и наредне 2 године. Генотипизација ће се спроводити алел-специфичном PCR методом и PCR методом уз примену рестрикционих ензима, док ће се као показатељи тока и исхода акутног панкреатитиса пратити вредности АРАСНЕII скорa, смртни исход, некроза панкреаса, инфекција некрозе, псеудоциста панкреаса и вредности рутинских хематолошких и биохемијских тестова.

Очекује се да студија покаже да испитивани генетски полиморфизам утиче на ток и исход акутног панкреатитиса, и тиме укаже на значај генотипизације као раног маркера тежине очекиване клиничке слике.

Циљ истраживања

Главни циљ предложене студије је утврђивање повезаности најзначајнијих варијација гена који кодирају катјонски трипсиноген, инхибитор панкреасног трипсина, трансмембрански регулатор спровођења код цистичне фиброзе, факторе некрозе тумора α и β и интерлеукине 6, 8, 10 и 18 са настанком компликација или смртог исхода акутног панкреатитиса. Генотипизација ће обухватити најзначајније варијације кодирајућих гена, и то: 1) PRSS1: 365G>A (rs77914057), 86A>T (rs111033566); 2) SPINK1: 101A>G (rs17107315); 3) CFTR: 1408G>A (rs213950), IVS8-5T (rs73715573/rs10229820), 350G>A (rs78655421); 4) TNF- α : -238G>A (rs361525), -308G>A (rs1800629); 5) TNF- β : NcoI; 6) IL-6: -174G>C (rs1800795), -634G>C (rs1800796); 7) IL-8: -251T>A (rs4073); 8) IL-10: -1082G>A (rs1800896); 9) IL-18: -137G>C (rs187238), -607A>C (rs1946518).

Актуелност истраживања

Акутни панкреатитис настаје као резултат отказивања физиолошких заштитних механизма и активације протеолитичких проензима унутар панкреаса (1), у чему значајну улогу игра велики број различитих ензима и цитокина. Неки од њих испољавају генетски полиморфизам, што може представљати фактор ризика за развој теже клиничке слике и неповољан исход. У најзначајније полиморфне протеине са потенцијалом утицаја на развој и ток акутног панкреатитиса могу се убројити:

- Катјонски трипсиноген (PRSS1) - најзаступљенија изоформа најзначајнијег панкреасног проензима трипсиногена. Ген који кодира катјонски трипсиноген је полиморфан, а у најзначајније варијације спадају 365G>A, који трипсин чини отпорним на аутолизу и трајно активним, и 86A>T, који отежава инхибицију трипсина (2).
- Инхибитор панкреасног трипсина (SPINK1) - спречава прерану активацију трипсиногена и последичну панкреасну аутодигестију. Најзначајнија варијација кодирајућег гена је 101A>G, а њено присуство повећава ризик од настанка панкреатитиса, нарочито у комбинацији са другим генетским и/или негенетским факторима ризика (3).
- Регулатор трансмембранске спроводљивости у цистичној фибрози (CFTR) - омогућава секрецију бикарбоната те побољшава проток панкреасног сока. До данас је познато преко 1200 различитих варијанти гена који кодира CFTR, а у најзначајније се убрајају 1408G>A, 350G>A, 1522_1524delTTT и интронска варијација 5T, за које се сматра да могу утицати на количину функционалног протеина CFTR, као и на ток панкреатитиса (1, 2).
- Фактор некрозе тумора α (TNF- α) - у току тешког акутног панкреатитиса продукује се у многим органима и његов ниво корелира са тежином клиничке слике. Ген који га кодира полиморфан је, а нека досадашња истраживања (1, 4, 5), али не сва (6), указала су на могућу повезаност полиморфизама -308G>A и -238A>G са тежином клиничке слике панкреатитиса.
- Фактор некрозе тумора β (TNF- β) - испољава сличне ефекте као TNF- α , а варијација кодирајућег гена NcoI заступљенија је код пацијената оболелих од акутног панкреатитиса праћеног септичним шоком (4).

- Интерлеукин 6 (IL-6) - проинфламаторни цитокин који регулише акутну фазу запаљења (7, 8). Као функционално најзначајније варијације кодирајућег гена издвајају се -174G>C и -634G>C (9). Иако се зна да ниво IL-6 корелира са тежином клиничке слике акутног панкреатитиса (8), утицај генетског полиморфизма на ток и исход овог обољења још увек није потпуно разјашњен (5).
- Интерлеукин 8 (IL-8) - активира неутрофиле током запаљења. Његова концентрација током акутног панкреатитиса расте, нарочито уколико је пацијент носилац варијације -251T>A кодирајућег гена, која чини генетску предиспозицију за развој теже клиничке слике (10).
- Интерлеукин 10 (IL-10) - анти-инфламаторни цитокин који супримира ћелијски одговор на запаљење. Међу варијацијама кодирајућег гена истиче се -1082G>A, која доводи до смањења продукције функционалног протеина, а показала се учесталијом код пацијената оболелих од тешког акутног панкреатитиса праћеног септичним шоком (11).
- Интерлеукин 18 (IL-18) - модулатор имуног одговора и један од кључних медијатора запаљења у акутном панкреатитису (12). Ген који кодира IL-18 такође је полиморфан, а неколицина његових варијација, укључујући -137G>C и -607A>C, доведена је у везу са склоношћу ка одређеним обољењима и/или серумском концентрацијом цитокина (13). О утицају генетског полиморфизма IL-18 на ток и исход акутног панкреатитиса за сада се мало зна.

Предмет и опис истраживања:

задачи, методологија, очекивани резултати

Предложена студија ретроспективно-проспективна типа случај-контрола. Студијска популација биће пацијенти Јединице интензивног лечења, Клинике за хирургију и Ургентног центра Клиничког центра Крагујевац, лечени од акутног панкреатитиса. У студију ће бити укључени пацијенти који задовоље све критеријуме за укључивање, и то: потврђена дијагноза акутног панкреатитиса и хоспитализација у Јединици интензивног лечења, на Клиници за хирургију или у Ургентном центру Клиничког центра Крагујевац. Пацијенти неће бити укључени у студију уколико задовоље макар један од критеријума за искључивање, и то: млађи од 16 година, пацијенти са постоперативним акутним панкреатитисом, труднице и пацијенти преведени из других установа у Клинички центар Крагујевац касније од 48 сати од почетка болести. Из студијске популације ће као случајеви бити изабрани сви хоспитализовани пацијенти са акутним панкреатитисом у последњих 5 и наредне 2 године, код којих је дошло до некрозе панкреаса, инфекције некрозе панкреаса, настанка псеудоцисте и/или смртог исхода. За сваки студијски случај ће из преосталих чланова студијске популације бити изабрани пацијенти истог пола и сличне старости (± 1 година) а без наведених компликација и/или смртог исхода. Од изабраних пацијената методом случајног избора за сваки студијски случај биће издвојене по две контроле.

У овој студији ће се као независне варијабле пратити варијације гена који кодирају катјонски трипсиноген, инхибитор панкреасног трипсина, трансмембрански регулатор спровођења код цистичне фиброзе, факторе некрозе тумора α и β и интерлеукине 6, 8, 10 и 18, и то: 1) PRSS1: 365G>A (rs77914057), 86A>T (rs111033566); 2) SPINK1: 101A>G (rs17107315); 3) CFTR: 1408G>A (rs213950), IVS8-5T (rs73715573/rs10229820), 350G>A (rs78655421); 4) TNF-

α : -238G>A (rs361525), -308G>A (rs1800629); 5) TNF- β : NcoI; 6) IL-6: -174G>C (rs1800795), -634G>C (rs1800796); 7) IL-8: -251T>A (rs4073); 8) IL-10: -1082G>A (rs1800896); 9) IL-18: -137G>C (rs187238), -607A>C (rs1946518).

Узимање узорка крви за генотипизацију изводиће се по пријему пацијента, након процене подобности за укључење у студију и потписивања формулара Информисаног пристанка. Од испитаника ће бити узето 10ml крви у епрувету са антикоагулансом EDTA. Пуна крв ће се чувати на -20°C до извођења анализа. Генотипизација ће се спроводити методом PCR уз примену рестрикционих ензима (енгл. polymerase chain reaction-restriction fragment length polymorphism, PCR-RFLP) у PCR лабораторији Медицинског факултета у Крагујевцу, методама описаним у литератури (3-7, 9, 10, 13-17).

Као зависне варијабле пратиће се показатељи тока и исхода акутног панкреатитиса, и то: 1) вредности АРАСНЕП скорa (у првих 48 сати од пријема); 2) смртни исход (на основу потврде о смрти из историје болести пацијента); 3) некроза панкреаса (СТ прегледом са контрастом или нуклеарном магнетном резонанцом); 4) инфекција некрозе (аспирацијом места некрозе танком иглом или присуством мехурића гаса на СТ прегледу); 5) псеудоциста панкреаса (СТ прегледом); 6) вредности рутинских хематолошких тестова - хематокрит, број еритроцита, леукоцита, тромбоцита, леукоцитарна формула, МСНС, МСН и МCV (увидом у историју болести пацијента); 7) вредности рутинских биохемијских тестова - гликемија, уреа, креатинин, билирубин укупни и директни, аминотрансферазе, алкална фосфатаза, амилаза, липаза, натријум, калијум, калцијум, хлор, бикарбонати, рН крви, С-реактивни протеин и прокалцитонин (увидом у историју болести пацијента).

Од предложене студије се очекује да покаже да испитивани генетски полиморфизам утиче на ток и исход акутног панкреатитиса, и тиме укаже на значај генотипизације као раног маркера тежине очекиване клиничке слике.

Значај истраживања

Тежину клиничке слике акутног панкреатитиса у највећој мери одређује активност панкреасних протеина који врше аутодигестију панкреаса и медијатори запаљења који управљају инфламаторним одговором. Неке од њих кодирају полиморфни гени, а досадашња истраживања указала су на то да присуство или одсуство одређених генетских варијација може представљати фактор ризика за развој теже клиничке слике и неповољан исход. Уколико се повезаност између генотипа и клиничке слике докаже, генотипизација би могла да постане један од маркера тежине очекиване клиничке слике, па чак и дијагностичка и прогностичка метода избора у акутном панкреатитису.

Временски оквир

Студија ће бити започета након добијања сагласности Медицинског факултета у Крагујевцу. Према статистичкој процени заснованој на резултатима претходних истраживања (18), у студију треба да буде укључено укупно 144 пацијената. Трајање студије зависиће од броја доступних пацијената који задовољавају критеријуме за укључивање.

Литература

1. Whitcomb DC. Genetic aspects of pancreatitis. *Annu Rev Med.* 2010;61:413-24.
2. Khan AS, Latif SU, Eloubeidi MA. Controversies in the etiologies of acute pancreatitis. *Jop.* 2010;11(6):545-52.
3. Gomez-Lira M, Bonamini D, Castellani C, et al. Mutations in the SPINK1 gene in idiopathic pancreatitis Italian patients. *Eur J Hum Genet.* 2003;11(7):543-6.
4. Zhang D, Li J, Jiang ZW, et al. Association of two polymorphisms of tumor necrosis factor gene with acute severe pancreatitis. *J Surg Res.* 2003;112(2):138-43.
5. de-Madaria E, Martinez J, Sempere L, et al. Cytokine genotypes in acute pancreatitis: association with etiology, severity, and cytokine levels in blood. *Pancreas.* 2008;37(3):295-301.
6. Ozhan G, Yanar HT, Ertekin C, et al. Polymorphisms in tumour necrosis factor alpha (TNFalpha) gene in patients with acute pancreatitis. *Mediators Inflamm.* 2010;doi:10.1155/2010/482950.
7. Ng DPK, Nurbaya S, Ye S, et al. An IL-6 haplotype on human chromosome 7P21 confers risk for impaired renal function in type 2 diabetes. *Kidney Int.* 2008;74(4):521-527.
8. Inagaki T, Hoshino M, Hayakawa T, et al. Interleukin-6 is a useful marker for early prediction of the severity of acute pancreatitis. *Pancreas.* 1997;14(1):1-8.
9. Lieb W, Pavlik R, Erdmann J, et al. No association of interleukin-6 gene polymorphism (-174 G/C) with myocardial infarction or traditional cardiovascular risk factors. *Int J Cardiol.* 2004;97:205-212.
10. Hofner P, Balog A, Gyulai Z, et al. Polymorphism in the IL-8 gene, but not in the TLR4 gene, increases the severity of acute pancreatitis. *Pancreatology.* 2006;6(6):542-8.
11. Zhang DL, Zheng HM, Yu BJ, et al. Association of polymorphisms of IL and CD14 genes with acute severe pancreatitis and septic shock. *World J Gastroenterol.* 2005;11(28):4409-13.
12. Yuan BS, Zhu RM, Braddock M, et al. Interleukin-18: a pro-inflammatory cytokine that plays an important role in acute pancreatitis. *Expert Opin Ther Targets.* 2007;11(10):1261-71.
13. Pawlik A, Kurzawski M, Drozdziak M, et al. Interleukin-18 gene (IL18) promoter polymorphisms in patients with rheumatoid arthritis. *Scand J Rheumatol.* 2009;38:159-165.
14. Mora J, Comas L, Ripoll E, et al. Genetic mutations in a Spanish population with chronic pancreatitis. *Pancreatology.* 2009;9:644-651.
15. Masamune A, Ariga H, Kume K, et al. Genetic background is different between sentinel and recurrent acute pancreatitis. *J Gastroenterol Hepatol.* 2011;26(6):974-8.
16. Qiao D, Yi L, Hua L, et al. Cystic fibrosis transmembrane conductance regulator (CFTR) gene 5T allele may protect against prostate cancer: A case-control study in Chinese Han population. *Journal of Cystic Fibrosis.* 2008;7:210-214.
17. Shrimpton AE. R117H and IVS8-5T cystic fibrosis mutation detection by restriction enzyme digestion. *Molecular Diagnosis.* 2000;5(3):235-238.
18. Balog A, Gyulai Z, Boros LG, et al. Polymorphism of the TNF-alpha, HSP70-2, and CD14 genes increases susceptibility to severe acute pancreatitis. *Pancreas.* 2005;30(2):e46-50.